

پیشگیری وضعی از قاچاق انسان در ایران و اسناد بین‌المللی

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۳/۰۵

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۰/۲۰

از صفحه ۷۷ تا ۱۰۲

جمال بیگی^۱

چکیده

برای وقوع قاچاق انسان، تقارن سه عنصر مرتکب با انگیزه، مهارت و ابزار لازم برای ارتکاب جرم و وجود یک آماج محافظت نشده ضروری است. همه مجرمان بالقوه، شناخته شده نیستند تا میل و انگیزه آن‌ها برای ارتکاب جرم قاچاق انسان قابل سرکوب باشد؛ ضمن اینکه سرکوبی آن‌ها ممکن است با نقض موازین حقوقی همراه باشد. در مورد ابزارهای ارتکاب جرم نیز ممنوع کردن همه آن‌ها در عمل غیر ممکن است. لذا تنها راه مبارزه، تقلیل موقعیت‌های ارتکاب جرم برای مجرمان است که در لسان جرم‌شناسی، تحت عنوان «پیشگیری وضعی» از آن یاد می‌شود. تحقیق حاضر براساس روش توصیفی-تحلیلی و بر پایه اسناد و منابع کتابخانه‌ای نگاشته شده است. یافته‌های پژوهش حاضر مبین این است که پروتکل پیشگیری، منع و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان و سایر اسناد بین‌المللی، اولویت را به پاسخ‌های پیشگیرانه داده و مصادیقی از پیشگیری‌های اجتماعی، وضعی و پیشگیری کیفری در سطوح سه گانه اولیه، ثانویه و ثالث را مقرر کرده است. این در حالی است که قانون مبارزه با قاچاق انسان به پاسخ‌های پیشگیرانه اشاره‌ای نکرده و تنها از عموماً و اطلاعات قوانینی چون قانون اساسی، قانون ساختار نظام جامع رفاه و قانون پیشگیری از وقوع جرم برای پاسخ‌دهی برخی از مصادیق پیشگیری اجتماعی یا وضعی این جنایت کمک گرفته است. تدابیر کنترلی فعالیت‌های قاچاقچیان، آژانس‌های کاریابی و مسافرتی، اشخاص بدون تابعیت یا تابعیت مضاعف، کنترل و ایمنی اسناد هویت و مسافرت و قانونمندی‌سازی مهاجرت را از جمله نتایج این تحقیق در خصوص تدابیر پیشگیرانه وضعی از قاچاق انسان می‌توان ذکر کرد.

کلید واژه‌ها: پیشگیری وضعی، قاچاق انسان، قانون مبارزه با قاچاق انسان، اسناد بین‌المللی.

استناد: بیگی، جمال (تابستان ۱۳۹۷). پیشگیری وضعی از قاچاق انسان در ایران و اسناد بین‌المللی. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۳(۵۰)، صص ۷۷-۱۰۲.

۱. استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه، jamalbeigi@iau-maragheh.ac.ir

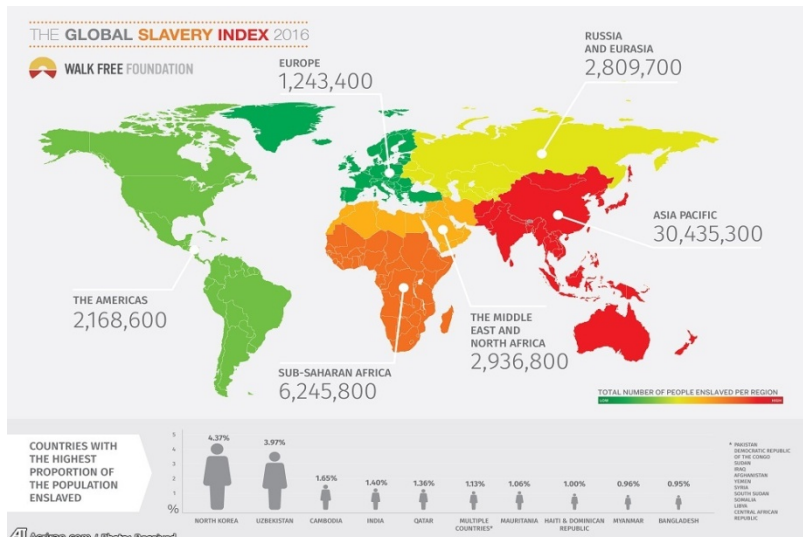
مقدمه

قاچاق انسان عبارت است از تصدی‌گری در امر خارج ساختن یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرز کشور با توسل به اجبار و اکراه یا تهدید یا حيله و نیرنگ یا با سوءاستفاده قاچاقچی از قدرت یا موقعیت خود یا وضعیت خاص فرد یا افراد یادشده، به قصد فحشاء و بهره‌کشی جنسی و اقتصادی یا برداشت اعضاء یا وادار کردن به بردگی اجباری یا ازدواج به طرق مذکور در قانون (بیگی، ۱۳۸۹، ص ۲۶). مجمع عمومی سازمان ملل هم در سال ۱۹۹۴، قاچاق انسان را حرکت دادن و انتقال غیرقانونی و مخفیانه اشخاص در مرزهای ملی و بیش‌تر از کشورهای در حال توسعه و دارای اقتصاد در حال گذار با هدف نهایی اجبار زنان و دختران به استثمار جنسی و اقتصادی و منتفع شدن قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار یا اهداف کار خانگی اجباری، ازدواج دروغین، استخدام پنهانی و فرزندخواندگی دروغین تعریف کرده است (نگهی مخلص آبادی، ۱۳۹۱، ص ۹۰). در مقررات ایران، هرچند قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳، متعرض پیشگیری وضعی نشده، لیکن از عمومات و اطلاقات قانون پیشگیری از وقوع جرم، قوانین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و سایر مقررات می‌توان این نوع از پیشگیری را برداشت کرد (مزیدی شرف‌آبادی، ۱۳۸۶، صص ۲۸۴-۲۸۳).

اهمیت و ضرورت پیشگیری از قاچاق اشخاص به ویژه زنان و دختران تا بدان جاست که توسط ارکان سازمان ملل همچون مجمع عمومی، کمیسیون مقام زن و کمیسیون حقوق بشر بارها مورد توجه واقع شده است. مجمع عمومی در آغاز سال ۱۹۹۴، ضمن ابراز نگرانی در خصوص وخیم شدن قاچاق اشخاص، بر مبادله اطلاعات جهت تسهیل مبارزه با این جنایت تأکید کرده و اعلامیه رفع خشونت علیه زنان (۱۹۹۳)، اعلامیه هزاره ملل متحد (۲۰۰۰) و اعلامیه راجع به ایجاد امنیت در قبال بیماری‌های ویروسی در سال ۲۰۰۱ را صادر کرده که راهبردهای پیشگیرانه‌ای هم در خصوص قاچاق زنان و دختران داشته‌اند. شورای امنیت نیز از مجمع عمومی خواسته است که تدابیر موفقیت‌آمیز پیشگیری از قاچاق اشخاص را به شورا گزارش کند (سازمان ملل متحد^۱، ۲۰۰۲، ص ۶). قانون گذار ایران نیز در راستای پیشگیری و کشف قاچاق انسان، حتی استفاده از شیوه‌های دام‌گستری برای کشف این جنایت سازمان یافته را مفید دانسته و در قوانین

1. The United Nations responses to trafficking in women and girls.

جدید ماهوی و شکلی، در خصوص ممنوعیت دام‌گستری سکوت اختیار کرده است (یاراحمدی، ۱۳۹۳، صص ۹۲-۹۱). پر واضح است، در صورتی که با روش‌های عملی مناسب بتوان در حوزه پیشگیری از قاچاق نقش‌آفرینی کرد، در نتیجه هزینه‌های کم‌تری در بخش مبارزه صرف می‌شود. از این‌رو، تدوین تدابیر پیشگیرانه علاوه بر ابعاد اقتصادی، سیاسی و حقوقی، در بعد انتظامی، فرهنگی و اجتماعی نیز ضرورتی اساسی است تا از این طریق بتوان امکان وقوع جرائم قاچاق از جمله قاچاق انسان را به حداقل ممکن کاهش داد (یوسفوند و خانی، ۱۳۹۲، ص ۱۳۴). به هر حال، هرچند بررسی دقیق ابعاد قاچاق انسان بسیار دشوار بوده و نمی‌توان مطالعه دقیق‌تری درباره آن صورت داد؛ لیکن قدر متیقن این که درآمد سالیانه جنایت‌های سازمان‌یافته فراملی، دو برابر بودجه نظامی کشورهای جهان است و قاچاق انسان به‌عنوان زشت‌ترین چهره این جنایت‌ها، پس از قاچاق مواد مخدر و قاچاق اسلحه، سومین تجارت پول‌ساز جهان دارای رشد بسیار سریعی است (بیگی، ۱۳۸۹، ص ۵) تا جایی که سازمان‌های جهانی در سال ۲۰۰۳، میزان پولی که در قاچاق انسان رد و بدل شده است را بین ۵ تا ۹ میلیارد دلار تخمین زده‌اند (مهتدی، ۱۳۹۶، ص ۲۸). در مستندات تصویری، برابر شکل‌های ۱ و ۲ و نمودار ۱، به شمای جغرافیایی قاچاق انسان در سطح بین‌الملل به منظور تبیین ضرورت انجام تحقیق در این حوزه پرداخته شده است:

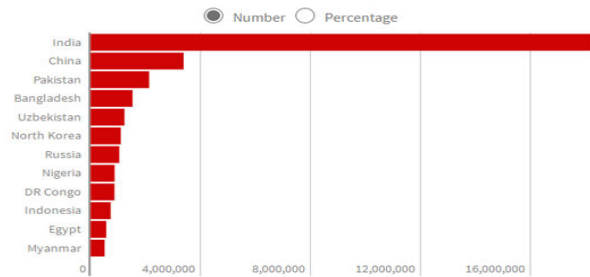
شکل ۱- پراکنندگی جغرافیایی قاچاق انسان در سال ۲۰۱۶

شکل ۲- شاخص قربانیان قاچاق انسان در سال ۲۰۱۶

Nearly 46 million people around the world are subject to some form of modern slavery.

Countries with more than half a million people in slavery.

Public Inna Time | Source: Global Slavery Index 2016
AllIran.com / Photo Received

نمودار ۱- مهم‌ترین کشورهای درگیر قاچاق انسان در شاخص ۲۰۱۶

این تحقیق با هدف تبیین مهم‌ترین سازوکارهای پیشگیری وضعی از قاچاق انسان می‌کوشد تا به این سؤال‌های اساسی پاسخ دهد که تدابیر پیشگیرانه وضعی ناظر بر قاچاق انسان در اسناد بین‌المللی کدامند؟ و اینکه مقنن ایرانی به کدام یک از سازوکارهای پیشگیری وضعی از قاچاق انسان توجه کرده است؟ بر پایه نتایج مطالعات انجام یافته به شرح جدول ۱، تحقیقاتی که در خصوص قاچاق انسان به رشته تحریر درآمده است، عمدتاً به بحث حقوقی قاچاق انسان و از منظر حقوق

کیفری بین‌الملل هم به‌مثابه یکی از مهم‌ترین جنایت‌های سازمان‌یافته فراملی به آن پرداخته‌اند:

جدول ۱ - نتایج مطالعات انجام یافته (پیشینه تحقیق)

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نتایج و پیشنهادها
۱	ذاقلی	قاچاق انسان در سیاست جنایی ایران و اسناد بین‌المللی	۱۳۹۵	قانون مبارزه با قاچاق انسان عملاً قادر به برآورده کردن اهداف مقنن در زمینه تعقیب مؤثر قاچاقچیان انسان، حمایت از بزه دیدگان و پیشگیری از این جنایت نیست.
۲	بهنیا، مهزبان	نگاهی بر قاچاق انسان و مبارزه مؤثر با آن در پرتو راهکارهای پیشگیری	۱۳۹۵	قاچاق فراملی انسان براساس توازن بین عرضه قربانیان از کشورهای مبدأ و تقاضا برای قربانیان در کشورهای مقصد است.
۳	بیابانی	بررسی قاچاق انسان به‌عنوان جرمی سازمان‌یافته	۱۳۹۵	گروه‌های قاچاق انسان در جوامع فقیر، اقبال بیشتری در جذب قربانیان دارند.
۴	افروغ، زارعی	بررسی پدیده قاچاق انسان در قوانین ایران و حقوق بین‌الملل و تأثیر متقابل مهاجرت بر آن	۱۳۹۴	به‌موازات گسترش قاچاق انسان، عزم کشورهای مختلف و قانون‌گذاری ایران در مبارزه کیفری و اقدامات بازدارنده با این پدیده شوم جهانی افزایش یافته و تلاش کرده‌اند تا از طریق وضع قوانین شدید و انتقاد کنوانسیون‌های بین‌المللی به مبارزه با این معضل و تنبیه قاچاقچیان بپردازند.
۵	شیخ‌الاسلامی، خرمی	بررسی تدبیرهای سازمان همکاری اقتصادی (اگو) برای مقابله با قاچاق انسان به‌عنوان یک موضوع جهانی	۱۳۹۳	اگو برای همکاری دولت‌های عضو، به تدابیر حقوقی، نشست‌های مقام‌های اجرایی و قضایی، تبادل اطلاعات و مدیریت کنترل مرزها و همکاری انتظامی متوسل شده است.
۶	جوان جعفری، صفری، جوادی هدایت آباد	زمینه‌های تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان (۱۳۸۳) و سیاست کیفری ایران در قبال این جرم	۱۳۹۲	علیرغم اینکه این جرم تهدیدی جدی نسبت به نظم عمومی و امنیت ملی کشور و کرامت ذاتی انسان است، لیکن کیفرهای تعیینی در قانون مبارزه با قاچاق انسان از تناسب چندانی با جرم برخوردار نیستند.
۷	نگهی مخلص آبادی	جهانی‌شدن مقابله با قاچاق انسان و تأثیر آن بر سیاست جنایی تقنینی ایران	۱۳۹۱	قاچاق انسان در سال‌های اخیر، رشدی فزاینده یافته و کشورهای بی‌شماری را به‌عنوان کشورهای مبدأ، واسطه و مقصد در معرض آسیب قرار داده است.
۸	بیگی	سیاست جنایی سازمان ملل متحد و ایران در قبال قاچاق اشخاص	۱۳۹۰	در گفتمان ناظر بر حمایت از بزه دیدگان و تدابیر پیشگیرانه، قانون مبارزه با قاچاق انسان برخلاف سیاست اتخاذی سازمان ملل متحد ساکت است.
۹	عینی	مفهوم و ماهیت جرم سوداگری انسان در اسناد فراملی، حقوق ایران و آلمان	۱۳۹۰	پروتکل بالرمو، سوداگری انسان را سازمان‌یافته و فرامرزی می‌داند، ولی در حقوق آلمان و کنوانسیون ورشو، ماهیتاً سازمان‌یافته نیست. مقنن ایران نیز اصولاً سازمان‌یافته تعریف نکرده و این جرم را با عبور از مرز محقق می‌داند.

تدابیر کنترلی فعالیت‌های قاچاقچیان: اتخاذ تدابیر نظارتی و کنترلی در قبال فعالیت‌های مرتکبان قاچاق انسان، جایگاه خاصی در پیشگیری وضعی دارد. برجسته‌ترین راهکار پیشگیرانه وضعی در این ارتباط، کنترل امنیتی و پلیسی در سطوح ملی و بین‌المللی است که دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در این راستا طی بند ۳ از محور

«الف» بسته پیشنهادی به دبیر کل وقت سازمان ملل متحد (بان کی مون^۱) با عنوان «موضوعات سیاسی و امنیتی»، به مبارزه با تهدیدهای مشترک امنیتی و گفتگو برای تحقق همکاری دسته‌جمعی جهت مبارزه با عوامل ایجادکننده و تقویت‌کننده تهدیدهای امنیتی پرداخته و فعالیت‌های قاچاقچیان انسان را به عنوان مصداق بارزی از جنایت سازمان‌یافته فراملی، در کنار گزینه‌هایی نظیر تروریسم، مواد مخدر و مهاجرت‌های غیرقانونی، به‌منزله یکی از تهدیدهای امنیتی برشمرده است.

سیاست جنایی افتراقی ایجاب می‌کند که این رویکرد کنترلی نگاه جداگانه نسبت به بزه‌دیده و مرتکب داشته باشد. مقام‌های مسئول باید با قاچاقچیان رویکرد سختگیرانه‌ای داشته باشند، اما بزه‌دیدگان نباید در بستر فرآیند کیفری و تحقیقات آسیب بیش‌تری متحمل شوند. کمیته حقوق کودک سازمان ملل هم ضمن ابراز نگرانی در برخی از منطقه‌های دورافتاده ایران در زمینه قاچاق کودکان، طی بند ۷۰ گزارش خود، توصیه می‌کند که دولت عضو این کنوانسیون، همه اقدام‌های لازم قانونی و اجرایی را بر عهده گرفته تا از این پدیده پیشگیری کرده یا آن را به‌طور کلی محو کند و تضمین کند که قاچاقچیان دستگیر، محاکمه و مجازات می‌شوند.^۲ برخورد نرم مقام‌های مربوطه با متصدیان قاچاق انسان، مانعی جدی در خصوص پیشگیری وضعی ایجاد می‌کند و این مسئله زمانی پراهمیت می‌شود که قاچاقچیان از افراد ذی‌نفوذ بوده و در قالب مؤسسه‌های حقوقی و شرکت‌های چندملیتی فعالیت کنند. از این‌رو، اتخاذ تدابیری جهت کنترل فعالیت‌های به‌ظاهر قانونی قاچاقچیان انسان، مثل برگزاری تورهای گردشگری، سیاحتی، زیارتی و حتی کاری و علمی در این نوع شرکت‌ها، به منظور سلب امکان تحقق فعل مجرمانه یا حداقل دشوار کردن آن و سخت کردن دسترسی آن‌ها به آماج‌های بزه‌دیدگان بالقوه ضروری است.

ماده ۲۷ قطعنامه شماره ۲۰۰۲/۱۳ سازمان ملل متحد توصیه می‌کند که دولت‌ها و جامعه مدنی تلاش کنند که روابط بین جرائم سازمان یافته فراملی، ملی و محلی را از طرق مختلفی از جمله طراحی راهبردهای پیشگیری از جرم برای حمایت از گروه‌های حاشیه‌ای اجتماعی (به‌خصوص زنان و کودکان) که در برابر اقدام‌های باندهای جرائم

1. Ban Ki-moon

2. CRC/C/15/Add.254, 28 January 2005

سازمان یافته از قبیل قاچاق انسان و مهاجران آسیب‌پذیر هستند، تجزیه و تحلیل و مورد بررسی قرار دهند (سازمان ملل متحد^۱، ۲۰۰۴، ص ۱۸). ماده ۴ قانون مبارزه با قاچاق انسان نیز علاوه بر مجازات‌های مقرر در این قانون، با توجه به نقش کارکنان دولتی در قاچاق انسان، انفصال موقت یا دائم از خدمات را به عنوان محکومیت برای آن‌ها در نظر گرفته است. مواردی از قاچاق انسان وجود دارد که به وسیله عوامل دولتی و سازمان‌های تبه‌کار ارتکاب می‌یابد و در این موارد، گروه‌هایی از قربانیان که دارای مشترکات خاص از جمله سکونت در نواحی جغرافیایی خاص، اوضاع و احوال اقتصادی و اجتماعی یا جنسیت خاص هستند، مورد هدف قرار می‌گیرند (بیگی^۲، ۲۰۱۷، ص ۴۲)، لذا جا داشت که مقنن ایرانی در کنار پیشگیری کیفی از قاچاق انسان به توسط مستخدمان دولتی، به جلوه‌های پیشگیری غیرکیفری، مانند این مصداق پیشگیری وضعی هم توجه می‌کرد.

کنترل و ایمنی اسناد هویت و مسافرت: یکی از شیوه‌های رایج گروه‌های جنایی برای قاچاق انسان، جعل اسناد و استفاده از این اسناد مجعول است. شبکه‌های جنایی با استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده به وسیله فناوری‌های جدید، می‌توانند با سرعت و دقت بسیار زیادی اسناد لازم را فراهم کنند. شواهد موجود، بیانگر مواردی از فساد در بین کارمندان ادارات ذی‌ربط مانند کارمندان اداره مهاجرت و صدور روادید در همدستی با شبکه‌های قاچاق است. بنا بر اطلاعات رسیده به «وست استرالی ان^۳»، ثابت شده است که هزاران نفر از پناهجویان افغانستانی توسط سندیکای قاچاق متشکل از قاچاقچیان حرفه‌ای عمدتاً پاکستانی و افسران فاسد ادارات مهاجرت کشورهای پاکستان، مالزی و اندونزی توانسته‌اند به استرالیا برسند. نتیجه تحقیقات مشترک پلیس سلطنتی مالزی آشکار ساخته است که جمع زیادی از افسران اداره مهاجرت سه کشور و از جمله مالزی در یک روند قاچاق انسان با استفاده از پاسپورت‌های جعلی پاکستانی دخالت داشتند. این اطلاعات، این مسئله را محرز کرد که این عمده‌ترین شگرد و تکنیک سندیکای قاچاق انسان در مالزی، اندونزی و پاکستان است. بنابراین، ایمنی و بالا بردن استاندارد اسناد، اوراق هویت و مسافرت و کنترل اسناد و تکیه بر اعتبار و غیرقابل جعل بودن این اسناد در تحقق پیشگیری وضعی، اهمیت فراوانی دارد (عصار و بیابانی، ۱۳۸۶، ص ۲۳۷).

1. United Nations (UN)

2. Beigi

3. The West Australian

مسئولان مربوطه باید تلاش کنند که اسناد مسافرت صادره از سوی آن‌ها از چنان کیفیتی برخوردار باشند که به راحتی قابل سوءاستفاده نباشند. تأسیس یک فرآیند نظارتی لازم برای نظارت بر اسناد و هویت اشخاص به هنگام عبور از مرزها نقش مهمی دارد و دولت‌ها باید برای متصدیان حمل و نقل این تکلیف را ایجاد کنند که اسناد مسافرتی را بازرسی و از صحت آن اطمینان حاصل کنند؛ چراکه کاهش کنترل‌های مرزی فرصت مناسبی برای متصدیان قاچاق انسان فراهم می‌کند (حبیبی، ۱۳۸۱، ص ۲۰۲). در این راستا، در وهله اول، تدابیر فنی برای اطمینان از اینکه جعل اسناد هویت و مسافرت مشکل‌تر شوند، بایستی اتخاذ کرد؛ به عنوان نمونه، از کاغذهای مخصوص برای صدور گذرنامه و شناسنامه استفاده شود. همچنین، باید نظارت عوامل اطلاعاتی و انتظامی بر فرایند تولید و انتشار اینگونه اسناد گسترش یابد تا از سوءاستفاده و از سرقت آن‌ها جلوگیری شود (عالی پور، ۱۳۸۸، ص ۲۰). در وهله بعدی، تدابیر لازم برای کنترل دقیق اسناد و مدارک به هنگام عبور افراد از مرز مقرر شوند. در گذشته، فناوری‌های جدیدی برای این منظور به وجود آمده‌اند که به راحتی اسناد جعلی را شناسایی می‌کنند. در قاره اروپا از فناوری‌های آرشیو تصاویر برای کنترل اسناد و مدارک استفاده می‌شود که در اصطلاح به آن «فادو»^۱ می‌گویند (بیگی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۲). براساس این سیستم، امکان بررسی صحت و سقم اسناد در اسرع وقت برای مأموران فراهم می‌شود. همچنین، امکان اعلام و اطلاع‌رسانی جامع به مقام‌های مجری قانون و مأموران اداره مهاجرت سایر کشورها را در موردی که سوءاستفاده از یک سند یا یک مدرک تقلبی کشف شده، فراهم می‌آورد؛ زیرا علاوه بر اطلاعاتی که روی اسناد درج شده، اطلاعاتی هم در یک پایگاه داده مرکزی و خارج از دسترس مجرمان ذخیره شده است. به همین دلیل، تطبیق اطلاعات ذخیره شده در این پایگاه با اطلاعات موجود روی اسناد از طریق فناوری‌های ارتباطی با سرعت بالا و دقت قابل قبول انجام می‌شود و از این جهت، شناسایی هویت واقعی صاحب اوراق به راحتی امکان‌پذیر می‌شود.

درباره عدم امکان جعل اوراق هویت و مسافرت یا حداقل مشکل کردن آن، در ایران اقدام‌های خوبی انجام شده است؛ زیرا کیفیت اوراق گذرنامه و کارت ملی و فرآیند صدور آن‌ها به گونه‌ای تغییر یافته که امکان جعل این اسناد را کاهش داده است. در برخی از

1.FADO

موافقت‌نامه‌های منعقد شده با کشورهای دیگر، همکاری در زمینه پیشگیری و مقابله با جعل اسناد مسافرتی و تبادل تجارب و اطلاعات در رابطه با فناوری‌های پیشگیری و مقابله با جعل این اسناد مورد توجه قرار گرفته است. بنا بر ماده ۱۱ پروتکل پیشگیری، منع و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان (۲۰۰۰) و همان ماده از پروتکل علیه قاچاق مهاجران در خشکی، دریا و هوا (۲۰۰۰)، دولت‌های عضو ملزم هستند، کنترل‌های مرزی را تا جایی که ممکن است تقویت کرده و زمان عبور از مرزها، نظارت لازم بر اسناد و هویت اشخاصی که از مرزها عبور می‌کنند، داشته باشند. با این تدبیر کنترلی هم از ارتکاب جنایت قاچاق انسان جلوگیری می‌شود و در صورت مؤثر واقع نشدن پیشگیری، حداقل به کشف این جنایت و کمک به دولتی که اشخاص به سرزمین آن وارد شده‌اند، منجر می‌شود (سلیمی، ۱۳۸۲، ص ۱۷۰). این مسئله برای دولت‌ها این نکته را بیان می‌کند که قاچاق انسان بخشی از فرآیند مهاجرت یا حداقل جنبه‌ای از مسئله مهاجرت را دارد. اما این نگاه مهاجرتی به قاچاق انسان، اهمیت یک سری اقدام‌های کنترل مرزی و اقدامات جهت پیشگیری از ورود به همراه توجه به علل قاچاق انسان همچون کمبود کار، فقر و مشکلات اقتصادی کشورها را نشان می‌دهد (ادواردز^۱، ۲۰۰۷، ص ۱۹).

به موجب بند ب ماده ۱۱۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳)، تبادل اطلاعات با کشورهای منطقه و همسایگان به منظور مهار تردد غیرمجاز در راستای ارتقای امنیت عمومی ضروری دانسته شده و مقررات مندرج در موافقت‌نامه‌های امنیتی منعقد شده با چهار کشور ایتالیا، یونان، عربستان و بوسنی و هرزگوین نیز حاوی مقرراتی در این زمینه است. برای مثال، در بند ۱ ماده ۳ موافقت‌نامه همکاری‌های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی عربستان سعودی، مقابله با تردد غیرمجاز افراد، قاچاق کالا و انسان در مرزها مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین، در موافقت‌نامه امنیتی با کشور بوسنی و هرزگوین، تبادل اطلاعات و تجربیات در زمینه چگونگی کنترل تردد از مرزها و اتباع خارجی از جمله زمینه‌های همکاری دو کشور قید شده است.

با توجه به اینکه برای کنترل مرزهای شرقی ایران به جهت جلوگیری از تردد قاچاق مواد مخدر، موانع طبیعی و انسانی متعددی از جمله نصب کانال، سیم خاردار و

1. Edwards

کنترل‌های انتظامی مختلف ایجاد شده، تردد قاچاقچیان انسان نیز با دشواری‌های فراوانی روبه‌رو است. همچنین، به جهت حساسیت‌های نظامی در مرزهای مشترک با عراق، کنترل‌های مرزی در این مناطق نیز به خوبی انجام می‌شود. اما آنچه باید مورد توجه قرار گیرد، کنترل مرزهای هوایی کشور است (امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران، ۱۳۸۸، صص ۲۶-۲۵)؛ زیرا تجربه ثابت کرده که اکثر افراد قاچاق شده از طریق مرزهای هوایی به کشورهای مقصد برده شده‌اند. بنابراین، به نظر می‌رسد ایجاد سامانه‌های هوشمند کنترل مرزی که حاوی اطلاعات افراد به‌ویژه افراد سابقه‌دار باشد، همچنین برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه برای مأموران کنترل مرزی و بالا بردن درک آن‌ها از موارد مشکوک، می‌تواند به تقویت کنترل مرزهای هوایی کشور منجر شود.

قانونمندی‌سازی مهاجرت: بخش لاینفک قاچاق انسان، عنصر «مهاجرت»^۱ بوده و اغلب مهاجران غیرقانونی از سرویس‌های قاچاقچیان انسان بهره می‌گیرند. در سال‌های اخیر به‌ویژه پس از فروپاشی بلوک شرق، از قاچاق انسان در بسیاری از کشورهای مقصد از طریق کنترل‌های مرزی و قانونمندی‌سازی مهاجرت کاسته شده است. توانایی فنی نهادهای کنترل مرزی نیز اغلب برای جلوگیری و کشف قاچاق ناکافی است. در بسیاری از کشورها، در محل عبور از مرز وسایل ارتباطی یا حتی نگهداری سوابق دستی برای ثبت مشخصات کامیون‌های تجاری وجود ندارند. نفوذپذیری مرزها و فقدان نهادهای کنترل مرزی یا پلیس مرزی و فقدان زیرساخت و بودجه، باعث سوءاستفاده شبکه‌های جنایتکار می‌شود؛ به‌نحوی که به راحتی افراد را از عرض مرزهای مناطق خاکستری که فاقد بازرسی منظم بوده و حکومت‌ها کم‌ترین کنترل و ساماندهی قانونی را بر آن اعمال می‌کنند، عبور می‌دهند (معظمی، ۱۳۸۷). در اغلب کشورهای در حال توسعه، قاچاقچیان حتی با حمایت ضمنی و چشم‌پوشی نیروهای انتظامی مسئول، مبادرت به این کار کرده و در برخی کشورها نیز مقررات مرزی و ویزا برای ورود و خروج وجود ندارد؛ به‌عنوان مثال، توسعه قلمروی اتحادیه اروپا به دلیل نبود کنترل مرزی، قاچاق انسان را تسهیل کرده است (خالقی، ۱۳۸۵). به‌طور کلی، از زمان خاتمه جنگ سرد و به دلیل گشایش مرزها، کنترل ورود افراد مشکل‌تر شده و به‌تبع آن، قاچاق انسان به‌ویژه در دولت‌های در حال انتقال، افزایش یافته است (سلیمی، ۱۳۸۲، صص ۱۹۲ و ۲۰۷).

1. Emigration.

در خصوص علل مهاجرت، تئوری‌های سنتی مهاجرت بین موارد «عوامل رانده شدن»^۱ و «عوامل جذب و کشش»^۲، تفاوت و تمایز قائل می‌شوند که عوامل رانده شدن در وهله اول باعث تحریک و انگیزش افراد برای مهاجرت از کشور مبدأ می‌شود؛ به عنوان مثال، در مهاجرت اقتصادی یا کاری، تفاوت‌های فاحش در میزان و سطح دستمزدها از عوامل مهم و تعیین‌کننده بوده، کما اینکه فرار از فقر و نداری نیز یک عامل سنتی رانده شدن است. فراهم و موجود بودن استخدام به عامل جذب‌کنندگی و کشش مربوط می‌شود. بلائیای طبیعی می‌تواند جریان مهاجرت ناشی از فقر و نداری را شدت بخشد. این نوع از مهاجرت ممکن است در کشور مقصد، مهاجرت غیرقانونی باشد. تعقیب مسائل مذهبی یا موارد دیگر، گاهی سوءاستفاده، زورگویی و ارباب، تصفیة نژادی و حتی قتل‌عام به خاطر افراط‌گرایی و رادیکالیسم و در خطر بودن افراد غیرنظامی در حین جنگ، حرکت‌های سیاسی که به‌طور سنتی هجوم پناهندگان را برای فرار از دیکتاتوربسم مهیا می‌کند، از جمله عوامل مهم رانشی غیراقتصادی هستند. از آنجایی که تفاوت موجود میان شرایط اقتصادی کشورهای مبدأ و مقصد، جاذبه‌های کشورهای مقصد، عوامل محدودکننده مهاجرت‌های قانونی و توسعه روزافزون شبکه‌های قاچاق انسان از جمله علت‌هایی هستند که علاوه بر افزایش رقم مهاجرت غیرمعارف، به‌طور مؤثر باعث افزایش قاچاق انسان می‌شوند (بیابانی و محمودی، ۱۳۸۸، ص ۷۶)، لذا حاکم ساختن قوانین و مقررات سنجیده در این ارتباط، نقش مؤثری در پیشگیری وضعی از جرم قاچاق انسان دارد (بیگی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۶).

بر این پایه، مقنن ایرانی هم به شرح ماده ۱۸ قانون گذرنامه، صدور گذرنامه برای اشخاص کم‌تر از ۱۸ سال تمام را به اجازه کتبی ولی یا قیم آن‌ها و زنان شوهردار را به موافقت کتبی شوهران آن‌ها منوط کرده است؛ چراکه براساس آمارهای اعلامی، بیش‌ترین موارد قاچاق مربوط به کودکان و زنان است. سالانه حدود هفتصد هزار الی یک میلیون زن و کودک در سراسر دنیا قاچاق می‌شوند که نیمی از این افراد، آسیایی هستند (پوریان، ۱۳۸۱، ص ۶۲). البته برخی نیز معتقدند که «سیاست‌ها و قوانین محدودکننده مهاجرت به عنوان مانعی در مقابل مطالبات کاری، موجبات ایجاد بازارهای

1. Being driven factors.

2. Factors attracting and tension.

قاچاق انسان را فراهم می‌آورند» (عظیمی، بی‌تا، ص ۱۲). از این منظر، یکی از عوامل رانشی پدیده قاچاق انسان، سخت‌گیری‌های برخی دولت‌ها در رابطه با مهاجرت است که زمینه فعالیت زیرزمینی قاچاقچیان را فراهم می‌کند. به هر حال، باز نگهداشتن کانال‌های مهاجرت قانونی و کمک به افراد در استفاده از این راه‌ها و ایجاد راه‌های آسان و ایمن، از مهم‌ترین اقدامات پیشگیری‌کننده در زمینه مهاجرت غیرقانونی و قاچاق انسان است (راهنمای آموزش مبارزه با قاچاق کودکان برای نیروی کار، جنسی و سایر اشکال بهره‌برداری^۱، ۲۰۰۹، ص ۱۸).

دولت‌ها می‌توانند برای دشوار کردن انتقال افراد از طریق مرزها از سوی قاچاقچیان، تدابیر پیشگیرانه‌ای را اتخاذ کنند. این تدابیر علاوه بر پروتکل مربوط به قاچاق انسان، در پروتکل مربوط به قاچاق مهاجران نیز یادآوری شده‌اند. برابر ماده ۱۱ هر دو پروتکل، کشورهای عضو ضمن رعایت حق جابه‌جایی آزادانه مردم، باید تا حد امکان کنترل‌های مرزی لازم برای پیشگیری و شناسایی و کشف قاچاق انسان و مهاجران را تقویت و هرگونه اقدام مقتضی دیگر برای پیشگیری تا حد امکان از راه‌های انتقال مورد استفاده کشتی‌های تجاری و وسایط نقلیه متعلق به شرکت‌های حمل‌ونقل بازرگانی برای ارتکاب این جنایت‌ها را اتخاذ کنند و لذا مؤسسه‌های حمل‌ونقل بازرگانی از قبیل شرکت‌های مسافبری یا مالک یا راننده وسایل نقلیه، ملزم به اثبات اینکه تمامی مسافرها، اسناد مسافرتی لازم برای ورود به کشور دریافت‌کننده را دارا هستند، شده است. جا دارد به نشست تاریخی سپتامبر سال ۲۰۰۶ سازمان ملل متحد هم اشاره شود که مجمع عمومی در این ماه برای اولین بار در بیش از نیم‌قرن تاریخ این سازمان، بحث مهاجرت را به‌عنوان یکی از رئوس مطالب دستور کار سیاسی خود دخیل کرد و اجلاس سطح بالایی را در مجمع عمومی برگزار کرد و از تمامی کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران، سران مربوطه در آن شرکت کردند و در واقع، چارچوب یک رژیم مهاجرتی را برای آینده رقم زدند (معتدی و مستوفی فر، ۱۳۸۸، صص ۲۱۱-۲۱۲).

تدابیر کنترلی بر فعالیتهای آژانس‌های کاریابی و مسافرتی: عدم نظارت بر اماکن و فعالیتهای خدماتی و اقتصادی و نبود سیستم‌های سالم مالیاتی و تجاری، باعث

1. Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual & other forms of exploitation.

شکل‌گیری گروه‌های سودجو می‌شود (ساری، ۱۳۸۲، ص ۷۴). از این‌رو، نقش آژانس‌های مسافرتی و کاریابی در وقوع جرم قاچاق انسان نیز که مستلزم تحرک و جابه‌جایی بزه‌دیدگان است، بر کسی پوشیده نیست. قاچاق انسان با ربودن یک شخص شروع و با نقل و انتقال به کشور دیگر ادامه می‌یابد و در این میان، واسطه‌ای دخالت می‌کند که این واسطه یا مستقیماً آژانس‌های مسافرتی و کاریابی هستند یا اینکه این نهادها به‌صورت غیرمستقیم در این زمینه دخالت دارند (ذاقلی، ۱۳۹۵، ص ۱۰۶). فساد و سوءاستفاده از ابزارهای در دسترس توسط متصدیان این آژانس‌ها، جایگاه خاصی در تسهیل فرآیند قاچاق انسان ایفاء می‌کند و با توجه به اینکه تقریباً اکثر بزه‌دیدگان قاچاق انسان در مرحله نقل و انتقال از کانال این آژانس‌ها عبور می‌کنند (علی پور، ۱۳۸۹، ص ۲۱۲)، غالباً حصول علم و اطمینان برای این آژانس‌ها کار مشکلی نخواهد بود و در این راستا، نظارت و کنترل دولت جهت گزارش موارد حادث شده از اهمیت فراوانی برخوردار بوده و با جلب مشارکت عمومی از طریق تعامل دوسویه پلیس با مردم، بخش مهمی از پیشگیری وضعی در این مرحله می‌تواند اتفاق بیفتد (احمدی، ۱۳۹۶).

نظارت بر فعالیت آژانس‌های کاریابی و دفاتر مسافرتی، در تصویب قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسه‌های ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت‌وضعیت مسافران و برنامه (۱۳۶۸)، مورد توجه مقنن واقع شده است. بر طبق این قانون، کلیه شرکت‌های حمل‌ونقل مسافر مکلف به استفاده از صورت‌وضعیت‌های استاندارد و متحدالشکلی هستند که از سوی وزارت راه و ترابری در اختیار آن‌ها قرار می‌گیرد. حمل‌ونقل مسافر بدون داشتن این اسناد یا مغایر با مندرجات این اسناد، جرم انگاری شده که علاوه بر اعمال مجازات، وسیله نقلیه نیز توقیف می‌شود. کما اینکه هیات وزیران دولت موقت جمهوری اسلامی ایران در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۰۳/۰۷، بنا به پیشنهاد شماره ۱۴/۱۳۶۶ مورخ ۲۳۵۸/۲/۲۴ وزارت اطلاعات و تبلیغات، به اسناد بندهای ش و ع ماده ۱ و ماده ۶ قانون تأسیس وزارت اطلاعات و جهانگردی (۱۳۵۳)، آیین‌نامه نظارت بر تأسیس و فعالیت دفاتر خدمات مسافرتی، سیاحتی، جهانگردی و زیارتی (۱۳۸۰) را تصویب کردند.

در شرح وظایف معاونت گردشگری سازمان میراث فرهنگی نیز به وظیفه نظارتی دولت در این راستا اشاره شده و «اعمال سیاست‌های حمایتی، هدایتی و نظارتی از مؤسسه‌ها، سازمان‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی جهت بهبود و توسعه کیفی و کمی خدمات گردشگری» و «کنترل و اعمال نظارت‌های لازم در خصوص صدور مجوزها و

نحوه اداره و ارائه خدمات توسط مراکز و مجتمع‌های اقامتی و پذیرایی و دفاتر خدماتی و مسافرتی»، بر نقش فرآیند کنترلی نسبت به آژانس‌ها برابر بندهای ۱۱ و ۱۲ این شرح وظایف، تأکید شده است.

مقاله‌نامه بین‌المللی ۱۹۰۴، راجع به تأمین حمایت مؤثر علیه معاملات جنایتکارانه موسوم به خرید و فروش سفیدپوستان، تدابیر پیشگیرانه‌ای را به شرح ماده ۶ مطرح می‌کند تا اساساً قاچاق و خرید و فروش زنان رخ ندهد. براساس این ماده، «دول متعاهد، در حدود قانونی تعهد می‌کنند که تا حدی که ممکن است مواظب ادارات و آژانس‌های مسافرتی و بنگاه‌های کاریابی که برای زنان یا دختران در خارج کار پیدا می‌کنند، باشند». مسئله کنترل آژانس‌های مسافرتی و بنگاه‌های کاریابی که در این مقاله‌نامه مطرح شده، امروزه به‌عنوان یکی از مصادیق پیشگیری وضعی تلقی می‌شود. در این سند، بیش‌تر بر تعهدات دولت‌ها در زمینه پیشگیری از خرید و فروش زنان تأکید شده و به همین خاطر، دول طرف این مقاله‌نامه متعهد شده‌اند که اقدام‌های لازم را برای مواظبت اشخاصی که زنان و دختران را برای فسق به خارج می‌برند، به‌خصوص در کارهای راه‌آهن و بندرهای مسافرت و در طول مسافرت، به عمل آورند.

اعمال نظارت و کنترل بر آژانس‌های مهاجرت، جهانگردی و کاریابی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین راهکارهای دولت‌ها برای پیشگیری از قاچاق زنان و کودکان، مطابق اسناد بین‌المللی بعدی تصویب شده در سال‌های ۱۹۱۰، ۱۹۲۱، ۱۹۲۶ و ۱۹۳۳ نیز است. در کنار راهبردهای دیگر، این تدابیر پیشگیرانه هم کماکان در اسناد تصویبی سازمان ملل متحد به چشم می‌خورد. برابر ماده ۱۷ کنوانسیون سرکوب قاچاق اشخاص و بهره‌کشی از روسپی‌گری دیگران (۱۹۴۹)، طرف‌های کنوانسیون متعهد شده‌اند:

- ۱- مقررات لازم را برای حفاظت از مهاجران به داخل یا خارج و به ویژه زنان و کودکان در محل مقصد، عزیمت و در مسیر راه وضع کنند.
- ۲- تبلیغات مناسب را جهت هشدار به عامه در خصوص خطرهای قاچاق ترتیب بدهند.
- ۳- تدابیر مقتضی را برای تضمین نظارت بر ایستگاه‌های راه‌آهن، فرودگاه‌ها، بندرها و مسیر راه و دیگر اماکن عمومی جهت پیشگیری از قاچاق بین‌المللی اشخاص به منظور روسپی‌گری اتخاذ کنند.
- ۴- تدابیر مقتضی را اتخاذ کنند تا مقام‌های مقتضی از ورود اشخاصی که در بادی امر به نظر می‌رسد روسا، شریکان جرم یا قربانیان این قاچاق باشند، مطلع شوند و در ماده ۲۰

هم از طرف‌های این کنوانسیون خواسته شده است که «در صورتی که تاکنون به این کار دست نزنند، به تدابیر لازم برای نظارت بر آژانس‌های کاریابی دست زنند تا مانع از قرار گرفتن اشخاص جویای کار به ویژه زنان و کودکان در معرض خطر روسپی‌گری شوند» (بیگی، ۱۳۹۰، صص ۱۴۱-۱۴۰).

بر پایه مقررات کنوانسیون ملل متحد علیه جنایات سازمان یافته فراملی که شامل پروتکل نخست این کنوانسیون نیز می‌شود، کشورهای عضو باید از سوءاستفاده گروه‌های جنایتکار سازمان یافته از اشخاص حقوقی که در تأسیس و مدیریت فعالیت آژانس‌ها و مؤسسه‌های کاریابی و مسافرتی فعالیت می‌کنند، پیشگیری کنند. بر پایه مقررات بند ۴ از ماده ۳۱ این کنوانسیون، این تدابیر کنترلی پیشگیرانه می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

۱- تهیه گزارش‌های دولتی در مورد افراد حقیقی و حقوقی که در تأسیس، مدیریت و تأمین اعتبار آن فعالیت‌ها دخیل بوده‌اند. معرفی امکان محرومیت افراد محکوم به جرائم مندرج در این کنوانسیون توسط حکم دادگاه یا هر مرجع مناسب دیگر برای مدتی قابل توجه از خدمت به عنوان مدیران اشخاص حقوقی.

۲- تهیه گزارش‌های ملی از افرادی که خدمت به عنوان مدیران اشخاص حقوقی محروم شده‌اند.

۳- تبادل اطلاعات موجود در گزارش‌های اشاره شده با مراجع ذی‌صلاح کشورهای عضو دیگر.

در این میان، تأسیس دفاتر مشاوره و رایزنی در شهرهای بزرگ هر کشور و همچنین در فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن، سفارت‌خانه‌ها و نقاط مرزی پرتردد مشترک میان کشورها مفید به نظر می‌رسد؛ به طور مثال، دولت تاجیکستان برای پیشگیری از قاچاق انسان به ویژه زنان و دختران، در متراکم‌ترین مناطق از لحاظ قاچاق انسان، مراکزی به نام «مراکز غم‌خواری» تأسیس کرده است که در آن‌ها تدابیر لازم را برای پیشگیری از قاچاق انسان انجام می‌دهد (ملاعلی، ۱۳۸۶، ص ۲۳۱). هرچند دولت ایران سرپناه‌هایی برای قربانیان قاچاق انسان ندارد، اما سازمان رفاه اجتماعی، مراکزی را برای ارائه مشاوره، خدمات حقوقی و مراقبت‌های بهداشتی برای قربانیان قاچاق به ویژه زنان و دختران اداره می‌کند. لذا ساماندهی این مراکز به ویژه در متراکم‌ترین مناطق قاچاق انسان و مبادی ورود و خروج کشور در جهت پیشگیری از قاچاق انسان، اقدام پیشگیرانه شایسته‌ای خواهد بود.

تدابیر کنترلی بر فعالیت‌های اشخاص بدون تابعیت یا تابعیت مضاعف: فعالیت‌های اشخاص بدون تابعیت یا دارای تابعیت مضاعف، بستر مناسبی را برای ارتکاب جرم قاچاق انسان فراهم می‌آورد؛ چراکه بی‌تابعیتی، موانعی را در سر راه این اشخاص قرار می‌دهد و فرصت‌های شغلی آن‌ها را سلب کرده و در نهایت، اشخاص را در برابر مشکلات آسیب‌پذیر می‌کند و محدودیت‌های تحصیلی، بهداشتی و غیره نیز در این خصوص قابل اشاره هستند. در مقدمه کنوانسیون لاهه (۱۹۳۰)، به جامعه بین‌المللی توصیه شده که به نفع عموم جامعه بین‌المللی است که هر فرد دارای یک تابعیت باشد و به غیر از آن، تابعیت دیگری نداشته باشد. براساس این توصیه، هر فرد باید تابعیتی داشته باشد که به آن «اصل لزوم تابعیت» گفته می‌شود. به موجب این اصل، هر فردی به محض تولد باید تبعه دولت معینی باشد و هیچ فردی هم نمی‌تواند ترک تابعیت کند، مگر آنکه تابعیت دولت دیگری را بپذیرد. متأسفانه، برخلاف اصل فوق و دو قاعده منتج از آن، باز هم مواردی یافت می‌شود که اشخاص بدون تابعیت هستند.

مهم‌ترین عامل بی‌تابعیتی اشخاص، تعارض قوانین است. هر کشوری بنا به اوضاع و احوال جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی خود، مقرراتی را در رابطه با تابعیت وضع می‌کند؛ مثلاً شخصی از پدر و مادری که کشورش سیستم خاک را قبول دارند، در کشوری به دنیا بیاید که سیستم خون را قبول دارد و در این صورت، طفل متولد شده بدون تابعیت می‌ماند. عامل بعدی، در بی‌تابعیتی اشخاص، اثر مهاجرت است؛ مانند اتباع روسیه (شوروی سابق) که پس از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷، به کشورهای خارجی فرار کردند و دولت جدید روسیه اعلام کرد که دیگر آن‌ها را تبعه خود نمی‌شناسد و کشورهای دیگر نیز افراد یاد شده را به تابعیت خود نپذیرفته بودند. گاهی هم شخص به عنوان مجازات یا در اثر مجازاتی که درباره‌اش اعمال می‌شود، تابعیتی را که دارد از دست می‌دهد؛ در حالی که هنوز به تابعیت کشوری دیگر درنیامده است. کما اینکه در اثر قانون خاص هم شخص تابعیت خود را از دست می‌دهد؛ ممکن است در برخی قوانین داخلی کشوری، مقرر شود چنانچه افرادی به قصد ترک وطن، برای مدتی از کشور خود به مکانی دیگر بروند، تابعیت از آن‌ها سلب خواهد شد. در این صورت، اگر چنین اشخاصی تابعیت کشور محل سکونت خود را کسب نکرده باشند، بدون تابعیت خواهند ماند. گاهی قانون شخصی را مخیر می‌کند که بین دو تابعیتی که می‌تواند اختیار کند، یکی را انتخاب کند و او هیچ‌کدام را نمی‌پذیرد که در این صورت نیز شخص بدون تابعیت می‌شود. برخلاف «اصل وحدت

تابعیت» که هر فرد تنها می‌تواند از حمایت یک کشور و سیستم حقوقی آن بهره‌مند شود، ممکن است کسی بیش از یک تابعیت یعنی تابعیت مضاعف داشته باشد. براساس «اصل تغییرپذیری تابعیت» هم ممکن است تابعیت یک شخص بر اثر عوامل گوناگونی مانند ازدواج یا موارد دیگری تغییر یابد.

اشخاصی که تابعیت هیچ دولتی را ندارند، با توجه به اینکه تحت حاکمیت مقررات کشور خاصی قرار ندارند، فعالیتشان می‌تواند زمینه مناسبی برای ارتکاب قاچاق انسان فراهم آورد؛ چراکه این رابطه حقوقی و سیاسی تابعیت است که شخص را ملزم به انجام یک سری تعهدات ملی می‌کند و دولت‌ها نیز براساس مقررات بین‌المللی مربوطه تنها نسبت به اتباع خود دارای حقوق و تکالیفی می‌باشند و بدیهی است که در صورت فقدان این رابطه حقوقی و سیاسی، چنین بحثی سالبه به انتفاع موضوع خواهد بود. بنابراین، کنترل فعالیت‌های عملکرد این نوع اشخاص، نقش کلیدی در پیشگیری جرم شناختی از قاچاق انسان را خواهد داشت؛ چراکه کنترل و نظارت بر فعالیت این افراد یعنی از بین بردن یکی از مهم‌ترین آماج‌ها و بسترهای مهم ارتکاب قاچاق انسان بوده که متأسفانه در ادبیات جرم شناختی پیشگیری وضعی از قاچاق انسان بدان خیلی توجهی نشده است. از حیث اقدام‌های کنترلی و پیشگیرانه، شناسایی افراد مشکوک التبعه و فاقد شناسنامه و تصمیم‌گیری برای آن‌ها از اهم فعالیت‌های معاونت دادستانی مشهد مقدس در امور اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم گزارش شده است که جا دارد مدنظر مسئولان قضایی و انتظامی سایر مناطق مرزی نیز قرار گیرد.

گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در موضوع خشونت علیه زنان، به مشکلات بی‌تابعیتی زنانی که برای فحشا، قاچاق شده‌اند، توجه زیادی کرده است. برای این زنان، تابعیت وسیله‌ای برای حمایت دیپلماتیک نیست؛ چون صاحبان عشرتکده‌ها، گذرنامه‌های این زنان را از آن‌ها گرفته‌اند، بنابراین حتی اگر این زنان بتوانند آزادی خودشان را به دست بیاورند، بدون اثبات تابعیتشان به‌سختی می‌توانند به سرزمین مادری‌شان برگردند (وایس برودت^۱ و کالینز^۲، ۲۰۰۶، صص ۲۶۴-۲۶۳). برابر گزارش دبیر کل سازمان ملل که در ۱ سپتامبر ۲۰۱۴، گزارش سالانه خود را در مورد تحولات حقوق دریاها به مجمع

1. Weissbrodt.

2. Collins.

عمومی ارائه کرد، در مورد قاچاق مهاجران، پناهجویان و اشخاص بی تابعیت از طریق دریا اظهار کرده است که قاچاق دریایی این اشخاص و همچنین خشونت و بهره‌کشی از آن‌ها در سال ۲۰۱۳ افزایش یافته است و نیاز است که بر این پدیده، تمرکز بیش‌تری شود. در عین حال، کمیساریای عالی پناهندگان ملل متحد، نگران آن است که طرح‌های مقابله با قاچاق دریایی و نجات پناهجویان، مهاجران و اشخاص بی تابعیت، مانع بهره‌مندی از حقوق بشر مانند منع بازگرداندن به سرزمین دولت متبوع در صورت وجود خطر مرگ و شکنجه شود (کمالی نژاد، ۱۳۹۳، ص ۸).

در ایران، زنان و دختران کم سن و سالی هستند که به دلیل شرایط سخت اقتصادی یا خانوادگی، با اتباع خارجی که ممکن است، فاقد اوراق شناسایی باشند، تن به ازدواج می‌دهند. به این ترتیب، معمولاً ازدواجشان نیز ثبت نمی‌شود. کودکان حاصل از این ازدواج، حاملان مناسبی برای انواع آسیب‌های اجتماعی نظیر قاچاق انسان، بهره‌کشی، استثمار و سوءاستفاده‌های جنسی هستند؛ زیرا آن‌ها مدرک هویتی ندارند و به راحتی در معرض هر آسیب و ستمی قرار می‌گیرند. ایران از معدود کشورهایی است که در آن تابعیت تنها از پدر به فرزندان منتقل می‌شود. به همین دلیل، در راستای پیشگیری از قاچاق کودکان بی‌تابعیت، باید تلاش کرد تا با اصلاح قوانین تابعیت، این حق برای زن ایرانی هم داده شود که فرزندش تابعیت ایرانی داشته باشد.

طبق ماده ۱۸ کنوانسیون سرکوب قاچاق اشخاص و بهره‌کشی از روسپی‌گری اشخاص (۱۹۴۹) که ایران آن را در سال ۱۳۳۷ به تصویب مجلس وقت رسانده، دولت‌ها مکلف شده‌اند وضعیت اشخاص فاحشه را جهت شناسایی تابعیت و وضعیت مدنی آن‌ها اعلام کنند تا آن‌ها به راحتی بتوانند از خدمات حمایتی نظیر پناهگاه، اماکن حفاظتی، اقامتگاه دائمی، خدمات پزشکی و بهداشتی و سایر امتیازهای شهروندی بهره‌مند شوند. از سوی دیگر، بازگشت بزه‌دیدگان قاچاق انسان به دولتی که بازگشت آن‌ها را درخواست کرده است، بدون اینکه تابعیت یا حق سکونت آن‌ها احراز شود، عملی نخواهد شد.^۱ کما اینکه از فحوای مواد ۶ و ۷ پروتکل قاچاق اشخاص در باب مساعدت به قربانیان قاچاق انسان و حمایت از آن‌ها می‌توان اینگونه حمایتی را به طور ضمنی برداشت کرد؛ چراکه حمایت‌های پیش‌بینی شده در این پروتکل در جهت مساعدت به بزه‌دیدگان حصری

1. UN. Doc. A/55/383/Add 1:14.

نبوده و از باب تمثیل ذکر شده‌اند و لذا شناسایی هویت بزه‌دیدگان، اتفاقاً با روح و فلسفه تدوین این سند بین‌المللی سازگار هم است (بیگی، ۱۳۹۰، صص ۲۵۱-۲۵۰). لذا شناسایی بزه‌دیدگان، تدبیری مناسب است که به مقام‌های صلاحیت‌دار اجازه می‌دهد برای پیگیری حمایت‌های قانونی لازم از بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر و به ویژه کودکان و زنان، با اطمینان خاطر اقدام کنند (عینی، ۱۳۹۰، ص ۱۴۸).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و به روش تحلیل محتوا صورت گرفته است. در تنظیم پژوهش، از روش اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده و تجزیه و تحلیل اطلاعات کسب شده به صورت کیفی و مبتنی بر استنتاج محقق از منابع و متون بوده است. در این تحقیق، همچنین به کلیه مقررات داخلی و بین‌المللی و ارائه مستندات موجود، پروتکل‌های سازمان ملل متحد به ویژه پروتکل پیشگیری، منع و مجازات قاچاق اشخاص، به ویژه زنان و کودکان (۲۰۰۰) پرداخته شده است. از سوی دیگر، پس از بررسی قانون مبارزه با قاچاق انسان و سایر قوانین موضوعه ایران و تطبیق با اسناد بین‌المللی، تدابیر پیشگیرانه وضعی ناظر بر قاچاق انسان تدوین شده است. البته قابل ذکر است که در این تحقیق از مصاحبه‌هایی که توسط سایر مراکز انجام گرفته است، مطالبی جمع‌آوری و در تحقیق گنجانده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها هم عمدتاً متکی به اسناد بین‌المللی و مقررات داخلی و ادراک و تحلیل عقلانی بوده و لذا اطلاعات به وسیله ابزارهای سنجش کتابخانه‌ای و اسنادی گردآوری شده است.

یافته‌های تحقیق

از آنجایی که این پژوهش در صدد است تا پیشگیری وضعی از قاچاق انسان را در ایران و اسناد بین‌المللی تبیین کند، لذا یافته‌های تحقیق در دو سطح ملی و بین‌المللی ارائه می‌شود.

در مقررات ایران، قانون مبارزه با قاچاق انسان به عنوان قانون خاص، متعرض پیشگیری وضعی از قاچاق انسان نشده، لیکن بر پایه عمومات و اطلاقات قوانینی چون ماده ۱ قانون پیشگیری از وقوع جرم، ماده ۱۱ قانون تأسیس وزارت اطلاعات، ماده ۱ قانون راجع به تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور، مواد ۴-۵ لایحه قانونی

اختیارات استانداران، ماده ۴ قانون نیروی انتظامی، لایحه قانونی راجع به تشکیل سازمان بهزیستی کشور، مواد ۱، ۴، ۹ و ۱۳ قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی و هرسش قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، می‌توان به این نوع از پیشگیری در حوزه قاچاق انسان پایبند شده و سازوکارهای آن را عملیاتی و اجرایی کرد.

سیاست جنایی پیشگیرانه سازمان ملل و نهادهای وابسته به آن در قبال قاچاق انسان را می‌توان از کلیات و عمومات کنوانسیون الغای کار اجباری (۱۹۵۷)، کنوانسیون منع هرگونه تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹)، کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹)، کنوانسیون مقابله با سوءاستفاده جنسی تجاری از کودکان (۱۹۹۶)، کنوانسیون منع و ضرورت اقدام فوری جهت الغای بدترین اشکال کار کودکان (۱۹۹۹)، پروتکل اختیاری کنوانسیون حذف کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (۱۹۹۹)، پروتکل اختیاری منظم به کنوانسیون حقوق کودک در مورد فروش، فحشا و پورنوگرافی کودکان (۲۰۰۰) و کنوانسیون بین‌المللی یوکوهاما در دومین کنگره جهانی مقابله با تورسم جنسی کودکان (۲۰۰۱)، برداشت کرد. کنوانسیون پالمو (۲۰۰۰)، رویکرد دوگانه‌ای را در ارتباط با شیوه مبارزه با جنایات سازمان یافته از جمله قاچاق انسان اتخاذ کرده که در کنار دیدگاه سرکوبگری، پاسخ افتراقی پیشگیرانه و توجه کافی به مبحث پیشگیری از این جنایات کرده است؛ تا جایی که برابر بند الف ماده ۲ پروتکل نخست این کنوانسیون، پیشگیری از قاچاق انسان، به صراحت به‌عنوان یکی از اهداف اصلی آن قید شده است.

نتیجه‌گیری

از کلیات و عمومات اسناد بین‌المللی مورد بحث در تحقیقات قبلی هم می‌توان سیاست جنایی پیشگیرانه را در سطح بین‌المللی در قبال قاچاق انسان برداشت کرد. در کنوانسیون ملل متحد علیه جنایت سازمان یافته فراملی، به پاسخ افتراقی پیشگیرانه اجتماعی و سازوکارهای پیشگیری وضعی از این جنایات هم در کنار رویکرد سرکوبگری توجه شده است. اهمیت پیشگیری در پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان تا جایی است که برابر بند الف ماده ۲، پیشگیری از قاچاق انسان، به صراحت یکی از اهداف اصلی آن قید شده است. این پروتکل از بخش‌های متعددی تشکیل شده که هر یک به موضوعی خاص می‌پردازد که بخش سوم

آن تحت عنوان «پیشگیری، همکاری و دیگر مقررات»، به شرح مواد ۹ الی ۱۳ به این موضوع مهم می‌پردازد. تخصیص پنج ماده از مجموعه بیست ماده‌ای، مبین جایگاه خاص پیشگیری و به ویژه تدابیر پیشگیرانه وضعی در سیاست جنایی سازمان ملل متحد است که در این پروتکل، به طور اختصاصی برای قاچاق انسان در نظر گرفته شده است. هرچند برخلاف کنوانسیون پالمو و پروتکل اول الحاقی آن، قانون مبارزه با قاچاق انسان به عنوان قانون خاص متعرض پیشگیری وضعی و سازوکارهای آن نشده، اما از عموماً و اطلاقات بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قوانین عادی چون قانون پیشگیری از وقوع جرم، قانون تأسیس وزارت اطلاعات، قانون راجع به تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور، لایحه قانونی اختیارات استانداران، قانون نیروی انتظامی، لایحه قانونی راجع به تشکیل سازمان بهزیستی کشور، قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی و هر شش قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می‌توان این نوع از پیشگیری را برداشت کرد و با تکیه بر آن مقررات، آموزه‌های جرم‌شناسی ناظر بر پیشگیری وضعی را نسبت به قاچاق انسان هم اعمال و اجرا کرد.

پیشنهادها: در راستای اهداف و نتایج این تحقیق در قالب پیشگیری وضعی از قاچاق انسان، تدابیر و اقدام‌های اساسی با ویژگی‌های عینی، فردی، موقتی و مکانی بودن ضروری هستند. در این میان، تصویب و اجازه الحاق ایران به پروتکل پالمو و توجه به تدابیر کنترلی و پیشگیرانه وضعی و فنی این اسناد در اصلاح قانون مبارزه با قاچاق انسان، مهم‌ترین پیشنهاد علمی این مقاله است. کما اینکه تدبیرهایی مانند کنترل مرزهای سرزمینی، کنترل راه‌های فرعی منتهی به مرز به ویژه در شب، نظارت مستمر و نظام‌مند بر آژانس‌های مسافرتی، کاریابی و تحصیل در خارج از کشور، پالایش اینترنتی وبلاگ‌ها و سایت‌های تشویق‌کننده به قاچاق و همچنین ایجاد و ساماندهی مراکز مداخله در بحران به منظور مشاوره و حمایت از قربانیان قاچاق به ویژه زنان و دختران جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی مجدد آن‌ها نیز می‌تواند از جمله پیشنهادهای کاربردی باشد.

منابع

منابع فارسی

- احمدی، یوسف (۱۳۹۶). نقش کلاتتری‌ها در پیشگیری از وقوع جرائم. بازیابی از: <http://www.police.ir>
- افروغ، عبدالمحمد و زارعی، مصطفی (زمستان ۱۳۹۴). بررسی پدیده قاچاق انسان در قوانین ایران و حقوق بین‌الملل و تأثیر متقابل مهاجرت بر آن. فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس. ۶(۲۴)، صص ۱۱۱-۸۶. بازیابی از: <http://yon.ir/7Fv56>
- امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران (۱۳۸۸). بولتن خبری تحولات جدید حقوق زنان و کودکان در گستره جهانی.
- بیابانی، غلامحسین (تابستان ۱۳۹۵). بررسی قاچاق انسان به‌عنوان جرمی سازمان‌یافته. فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس. ۷(۲۶)، صص ۲۲۹-۲۱۱. بازیابی از: <http://yon.ir/8v1HZ>
- بیابانی، غلامحسین و محمودی، محمدجواد (پاییز و زمستان ۱۳۸۸). مهاجرت غیرمستعارف یا قاچاق انسان. فصلنامه جمعیت. ۱۶(۷۰-۶۹)، صص ۱۰۵-۸۵. بازیابی از: <http://ecc.isc.gov.ir/showJournal/1183/10888/118974>
- بهنیا، الهام و مهزبان، الهه (بهار ۱۳۹۵). نگاهی بر قاچاق انسان و مبارزه مؤثر با آن در پرتو راهکارهای پیشگیری. مجله مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه. ۲(۱)، صص ۹۳-۸۶. بازیابی از: <http://yon.ir/2fhjc>
- بیگی، جمال (زمستان ۱۳۸۹). جرم انگاری قاچاق اشخاص در پرتو دکترین حقوق بشر بزه‌دیده مدار و آموزه‌های فقهی. فصلنامه فقه و مباحث حقوق اسلامی. ۲(۶)، صص ۳۲-۳. بازیابی از: http://journals.iau.ir/article_525087_0.html
- بیگی، جمال (پاییز و زمستان ۱۳۸۹). راهبردهای حمایتی سازمان ملل متحد، ایران و اسلام در تأمین امنیت بزه‌دیدگان و شهود قاچاق انسان. فصلنامه فقه و حقوق اسلامی. ۱(۱)، صص ۶۰-۲۵. بازیابی از: <http://www.sid.ir/Fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=147750>
- بیگی، جمال (۱۳۹۰). سیاست جنایی سازمان ملل متحد و ایران در قبال قاچاق اشخاص. رساله دکتری رشته حقوق کیفری و جرم‌شناسی. دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران.
- پوریان، حیدر (خرداد ۱۳۸۱). تجارت انسان (بردگی، روسپی‌گری و بیگاری در انتظار مهاجران غیرقانونی). ماهنامه اقتصاد ایران. ۴(۴۰)، صص ۶۲. بازیابی از:

<http://yon.ir/U2Ekp>

- جوان جعفری، عبدالرضا؛ صفری، صادق و جوادى هدایت آباد، مسعود (بهار ۱۳۹۲). زمینه‌های تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان (۱۳۸۳) و سیاست کیفری ایران در قبال این جرم. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس*. ۴(۱۳)، صص ۷۰-۳۹. بازیابی از:

<http://yon.ir/NCcUS>

- حبیبی، همایون (بهار ۱۳۸۱). کنوانسیون سازمان ملل علیه جنایتکاری فراملی سازمان یافته. *فصلنامه سیاست خارجی*. ۱۶(۱)، صص ۲۱۰-۱۷۵. بازیابی از:

<http://yon.ir/x7XUk>

- خالقی، علی (۱۳۸۵). *سخنرانی در سمینار علمی حقوق کودک*. تهران: نشر معاونت پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی.

- ذاقلی، عباس (۱۳۹۵). *قاچاق انسان در سیاست جنایی ایران و اسناد بین‌المللی*. تهران: نشر میزان. چاپ دوم.

- ساری، لیلیا (۱۳۸۲). *رویکرد جرم‌شناختی پدیده فرار دختران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

- سلیمی، صادق (۱۳۸۲). *جنایات سازمان یافته فراملی*. تهران: نشر تهران صدا. چاپ اول.

- سلیمی، صادق (پاییز و زمستان ۱۳۸۲). جنایت سازمان یافته فراملی در کنوانسیون پالمو و آثار آن. *مجله حقوقی*. ۲۰(۲۹)، صص ۲۱۲-۱۶۹. بازیابی از:

<http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=45346>

- شیخ‌الاسلامی، محمدحسن و خرمی، مصطفی (پاییز و زمستان ۱۳۹۳). بررسی تدبیرهای سازمان همکاری اقتصادی (اگو) برای مقابله با قاچاق انسان به عنوان یک موضوع جهانی. *فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی*. ۷(۲)، صص ۳۱۸-۲۹۱. بازیابی از:

<http://yon.ir/x4450>

- عالی پور، حسن (پاییز ۱۳۸۸). قاچاق زنان؛ بزهی بر ضد کرامت زنان. *فصلنامه مطالعات راهبردی زنان*. ۱۲(۴۵)، صص ۱۸۶-۱۴۳. بازیابی از:

<http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=101841>

- عصار، محمدتقی و بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۶). *قاچاق انسان*. تهران: نشر کارآگاه. چاپ اول.

- عظیمی، حمید (بی‌تا). *گزارش اجلاس چهل و هفتم کمیسیون مقام زن*. تهران: گروه مطالعات زنان. دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی وزارت علوم تحقیقات و فناوری.

- علی پور، عباس (زمستان ۱۳۸۹). بررسی وضعیت قاچاق انسان در ایران (معضلات و پیامدها) و ارائه راهکارهای مناسب برای کنترل این پدیده اجتماعی. *فصلنامه رهنامه سیاستگذاری سیاسی، دفاعی و امنیتی*. ۱ (۲)، صص ۲۱۶-۱۸۷. بازیابی از:

<http://yon.ir/irdra>

- عینی، محسن (تابستان ۱۳۹۰). مفهوم و ماهیت جرم سوداگری انسان در اسناد فراملی، حقوق ایران و آلمان. *فصلنامه پژوهش‌های حقوق تطبیقی*. ۱۵ (۲)، صص ۸۷-۱۱۲. بازیابی از:

<http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=205610>

- عینی، محسن (پاییز و زمستان ۱۳۹۰). حمایت از بزه‌دیدگان جرم قاچاق انسان در اسناد فراملی. *دو فصلنامه مطالعات حقوقی*. ۳ (۲)، صص ۱۷۴-۱۳۹. بازیابی از:

<http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=172844>

- کمالی نژاد، حسن (۱۳۹۳). گزارش دبیر کل ملل متحد درباره تحولات اخیر حقوق دریاهای و مسائل دریایی. تازه‌های ملل متحد، (۴۴). بازیابی از: <http://unstudied.ir>

- مزیدی شرف‌آبادی، علی (۱۳۸۶). پیشگیری وضعی از وقوع بزهکاری در ایران. *مجموعه مقالات همایش منطقه‌ای پیشگیری وضعی از بزهکاری*. ابرکوه: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابرکوه.

- معتمدی، هادی و مستوفی فر، فرزانه (۱۳۸۸). *قاچاق انسان (چالش‌ها و راهکارهای پیشگیری)*. تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک. چاپ اول.

- معظمی، شهلا (۱۳۸۷). *پدیده قاچاق زنان و کودکان در آسیای مرکزی*. سخنرانی در سی و سومین نشست علمی دانشگاه تهران. بازیابی از:

<http://www.iran-nabard.com/zanan/090111.htm>

- ملاعلی، آرش (۱۳۸۶). *برده‌داری نوین (تاریخچه‌ای از برده‌داری سنتی و بررسی معضل جهانی قاچاق زنان و کودکان در هزاره سوم میلادی)*. تهران: مؤسسه انتشارات نزهت. چاپ اول.

- مهتدی، علی (مرداد ۱۳۹۶). پروتکل پالمو؛ تلاشی برای مهار قاچاق انسان. *ماهنامه حقوق بشر*. ۱۵ (۵)، صص ۲۹-۲۸. بازیابی از:

<https://iranhr.net/media/files/Hoghoghma18.pdf>

- نگهبی مخلص آبادی، مرجان (بهار ۱۳۹۱). جهانی شدن مقابله با قاچاق انسان و تأثیر آن بر سیاست جنایی تقنینی ایران. *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*. ۳ (۹)، صص ۸۷-۱۲۴. بازیابی از:

<http://ecc.isc.gov.ir/showJournal/23087/31160/548705>

- یاراحمدی، حسین (زمستان ۱۳۹۳). دفاع دام‌گستری در مرحله کشف جرم و تحقیقات مقدماتی. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۹ (۳۶)، صص ۹۴-۷۳. بازیابی از: <http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=251124>

- یوسفوند، جواد و خانی، سعید (زمستان ۱۳۹۲). بررسی راهکارهای پیشگیری وضعی از قاچاق کالا با رویکرد انتظامی. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۸ (۳۲)، صص ۱۶۰-۱۳۳. بازیابی از: <http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=231204>

منابع انگلیسی

- Beigi, Jamal (Fall 2017). Criminalization of Human Trafficking upon the Basis of International Criminal Court Constitution and its Related Challenges, *International Studies Journal*, 14(2), 33-47. Retrieved from: <http://isjq.net/fa/>
- CRC/C/15/Add. 254, 28 January (2005). *Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention*, concluding observations of the committee on the rights of the child/ Iran.
- Edwards, Alise (2007). Traffic in human beings: at the intersection of criminal justice, human rights, asylum/ migration and labor, *Denver Journal of International Law and Policy*, 36(1), 9-53. Retrieved from: http://works.bepress.com/alice_edwards/6/
- *The United Nations responses to trafficking in women and girls* (November 2002). Prepared by division for the advancement of women, department of economic and Social Affairs (DESA), United Nations, New York.
- Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual & other forms of exploitation, textbook1; *Understanding child trafficking*, (2009). ILO, UNICEF & UN. GIFT, first published.
- UN. Doc. A/55/383
- United Nations Office in Drugs and Crime (2004). *Promoting the Prevention of Crime; Guidelines and Selected Projects*, Retrieved from: <http://yon.ir/dJfII>
- Weissbrodt, David & Collins, Clay (2006). The Human Rights of Stateless Persons, *Human Rights Quarterly*, 28 (1), 245-276. Retrieved from: http://scholarship.law.umn.edu/faculty_articles/412

